Konstitutionsutskottets betänkande 1986/87:16

om nationaldagen som helgdag, m. m.

KU
1986/87:16

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas tolv motioner, av vilka fyra väckts under den allmänna motionstiden vid 1984/85 års riksmöte och övriga under den allmänna motionstiden 1985/86. Tre av de senare har överlämnats från försvarsutskottet.

De upptagna frågorna gäller:

1. Nationaldagen som helgdag och en särskild Kunskapens dag
2. Rätten att föra tretungad flagga
3. Medaljer åt förtroendevalda och tjänstemän, m. m.
4. Kampanj för ett våldsfritt samhälle
5. Valprogram i TV och radio
6. Tilläggsdirektiv till maktutredningen
7. Kungaparets bröllopsfond.

Motionsyrkanden

I motion 1984/85:308 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts för att göra Sveriges nationaldag den 6 juni till helgdag.

I motion 1984/85:1549 av Owe Andréasson (s) hemställs

1. att riksdagen beslutar att proklamera den 10 juni som "Kunskapens dag",
2. att riksdagen beslutar att denna dag skall vara allmän flaggdag.

I motion 1984/85:2321 av Lars Ahlström (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av flagglagstiftningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1984/85:2327 av Birger Hagård (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om att föreskrifter utfärdas om belöningar åt förtroendevalda m. fl. och en enhetlig instans för handläggning av officiella medaljärenden.

I motion 1985/86:K411 av Gunilla André m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en kampanj för ett våldsfritt samhälle.

1 *Riksdagen 1986/87. 4 saml. Nr 16*

Rättelse: S. 2 rad 1–3 utgår.
S. 11 rad 7 nedifrån: yrkande 1 tillkommer efter K411

I motion 1985/86:K718 av Alf Svensson (c) hemställs

4. att riksdagen beslutar uttala sig om informationsfriheten för politiska partier i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1985/86:K811 av Göthe Knutson (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen skall medverka till att ordenskapitlets planer på en särskild Nordstjärnemedalj förverkligas.

I motion 1985/86:K812 av Lennart Pettersson m. fl. (s) hemställs att riksdagen uttalar sig för att maktutredningen ges tilläggsdirektiv så att effekterna på det svenska folkstyret av den fortgående internationaliseringen på masskommunikationernas, ekonomins och teknologins områden kan belysas.

I motion 1985/86:K815 av Wiggo Komstedt (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att inhämta kungaparets tillstånd till tillverkning och saluförande av de jubileumsmärken som beskrivs i motionen,
2. att riksdagen beslutar att efter tillstånd härtill från kungaparet uttala sig för tillverkning och utgivande av jubileumsmärken med beskriven utformning.

I motion 1985/86:Fö314 av Birger Hagård (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en särskild minnesmedalj för beredskapstjänstgöringen åren 1939–1945.

I motion 1985/86:Fö315 av Gullan Lindblad (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftandet av en medalj för svensk militär personal i annat utlandsuppdrag än FN-tjänst, m. fl.

I motion 1985/86:Fö321 av Siri Häggmark (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en medalj för särskilda krigsmannaförtjänster.

De upptagna frågorna

1. Nationaldagen som helgdag och en särskild kunskapens dag

Motionerna

I *motion 1984/85:308* av Marianne Karlsson (c) föreslås att nationaldagen den 6 juni också skall göras till helgdag. Motionären anser att det skulle vara värdefullt om vikten av Sveriges nationaldag ytterligare markerades genom ett sådant ställningstagande. Firandet av denna dag har ökat, och svenska folket visar en större benägenhet att värna sitt fosterland enligt motionärens bedömning.

I *motion 1984/85:1549* av Owe Andréasson (s) föreslås att dagen för årsavslutningarna inom skolväsendet dels borde betecknas som "Kunskapens dag", dels högtidlighållas genom att bli en allmän flaggdag. Enligt

motionären skulle man då kunna ha samlingar, program och tal till kunskapens ära. Riksdagen borde också markera kunskapens dag genom att inte hålla sammanträden då för att bereda ledamöterna tillfälle att på sina hemorter kunna delta i arrangemang och festligheter.

Gällande regler, tidigare behandling, m. m.

Riksdagen antog våren 1982 ny lag om Sveriges flagga (prop. 1981/82:109, KU 1981/82:26) i vilken föreskrifter ges om flaggans utseende och om den tretungade flaggans användande. I en särskild av regeringen utfärdad förordning (SFS 1982:270) ges föreskrifter om vilka dagar som är allmänna flaggdagar. Utöver Konungens, Drottningens och Kronprinsessans födelse- och namnsdagar är nyårsdagen, påskdagen, 1 maj, pingstdagen, nationaldagen den 6 juni, dag för val i hela riket till riksdagen, FN-dagen den 24 oktober, Gustav Adolfsdagen den 6 november, Nobeldagen den 10 december samt juldagen allmänna flaggdagar. Vilka dagar som skall anses som helgdagar anges i 1686 års kyrkolag. Genom Kungl. förordning år 1772 angående sabbatens firande inskränktes antalet helgdagar kraftigt. Söndags- och helgdagsvilan garanteras sedan länge i praktiken av arbetstidslagstiftningen (och tidigare även av butiksstängningslagstiftningen). Numera regleras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter frågor om vilka dagar som skall vara arbetsfria. I lag om beräkning av lagstadgad tid finns också föreskrifter om dagar som jämställs med helgdagar.

Riksdagen antog år 1938 en särskild lag (1938:107) om likställande i vissa hänseenden av den 1 maj med allmän helgdag.

2. Rätten att föra tretungad flagga

Motionen

I *motion 1984/85:2321* av Lars G. Ahlström (m) föreslås att medlemmar i Kungliga Svenska Segel Sällskapet, Göteborgs Kungliga Segel Sällskap och Kungliga Motorbåt Klubben skall få rätt att föra tretungad flagga. Motionären hänvisar till att sådan rätt finns i Norge och Danmark för motsvarande klubbar.

Gällande regler, tidigare behandling

Enligt lagen (1982:269) om Sveriges flagga är flaggan tvärskuren eller tretungad. I lagen ges närmare föreskrifter om flaggans färger och proportioner. Enligt 4 § flagglagen får statschefen och med dennes tillstånd andra medlemmar av det kungliga huset använda tretungad flagga med eller utan stora eller lilla riksvapnet. Inom försvarsmakten används den tretungade flaggan som örlogsflagga. När sådan flagga också är befälstecken markeras detta genom särskild beteckning i övre inre fält. I övrigt används enligt flagglagen tvärskuren flagga. Flaggan får inte förses med andra märken eller tecken än de som följer av reglerna för riksvapen eller militärt befälstecken.

Den nuvarande flagglagen föregicks av ett långvarigt utredningsarbete av

en särskilt tillkallad utredningsman (SOU 1966:63) och därefter i en departementsutredning som redovisades i Ds Ju 1981:4. Regeringen lade i proposition 1981/82:109 fram förslag till ny lagstiftning om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga, som också antogs av riksdagen. I vad avser den tretungade flaggan föreslogs i departementspromemorian ett oförändrat användningsområde, dvs. den skulle förbehållas det kungliga huset och försvarsmakten. Den tidigare utredningsmannen hade förordat ett något vidgat användningsområde, nämligen till att gälla för vissa civila myndigheter. Departementschefen stannade emellertid för den av tradition begränsade användningen och hänvisade i sammanhanget till att riksdagen år 1955 avvisat tanken på en förändring av den tretungade flaggans användning (KU 1955:13). I den motion som utskottet då behandlade hade föreslagits att den tretungade flaggan skulle bli en allmän statsflagga.

3. Medaljer åt förtroendevalda och tjänstemän, m. m.

Motionerna

I *motion 1984/85:2327* av Birger Hagård (m) föreslås att riksdagen hos regeringen anhåller om att föreskrifter utfärdas om belöningar åt förtroendevalda m. fl. och att en enhetlig instans för handläggning av officiella medaljärenden inrättas. Vidare föreslår motionären ett utvidgat användande av medaljer som belöning åt förtroendemän m. fl. samt att alla medaljfrågor handläggs av ett organ, t. ex. Kungl. Maj:ts Orden.

I *motion 1985/86:K811* av Göthe Knutson (m) föreslås att riksdagen begär att regeringen skall medverka till att ordenskapitlets planer på en särskild Nordstjärnemedalj förverkligas. Motionären anför i motiveringen bl. a. att det föreligger ett behov av en medalj av föreslagen typ sedan utdelandet av ordensutmärkelser till svenska medborgare upphörde 1974.

I *motion 1985/86:Fö314* av Birger Hagård (m) föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en särskild minnesmedalj för beredskapstjänstgöringen åren 1939–1945. I motiveringen anförs att en sådan medalj efter ansökan och prövning bör kunna tilldelas dem som fullgjort beredskapstjänstgöring.

I *motion 1985/86:Fö315* av Gullan Lindblad (m) föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en medalj för svensk militär personal i annat utlandsuppdrag än FN-tjänst. Motionären anser att det finns behov av att kunna utdela en medalj till sådan personal som gjort viss utlandstjänst.

I *motion 1985/86:Fö321* av Siri Häggmark (m) föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en medalj för särskilda krigsmannaförtjänster. I motiveringen anförs att medaljen bör kunna utgöras av svärdsmedaljen i guld (förgyllt silver) för att användas som utmärkelse för särskilda krigsmannaförtjänster till militär personal i såväl freds- som krigstid oavsett tjänstegrad.

Riksmarskalksämbetet och Kungl. Maj:ts Orden har i yttrande, *bilaga 1*, över motion 1984/85:2327 av Birger Hagård (m) lämnat en redovisning beträffande nu förekommande medaljer som utdelas av H. M. Konungen resp. regeringen.

Riksmarskalksämbetet anför i yttrandet att man noterat ett ökande intresse för att förläna förtjänta personer utmärkelsetecken. Det är naturligt att man efterfrågar de belöningsformer som står till buds, och bland dessa är givetvis utmärkelsetecken från statschefen och regeringen de främsta. Ämbetet anför vidare att någon klar gränslinje mellan de olika medaljernas användningsområden inte föreligger. Allmänna samhällsinsatser kan t. ex. belönas av statschefen med H. M. Konungens medalj eller av regeringen med "Illis Quorum" eller medaljen "För medborgerlig förtjänst". Stor uppmärksamhet gavs för något år sedan regeringens förläning av medaljen Illis Quorum i 18:e storleken till ett antal kända förutvarande politiker. Ämbetet anser vidare att det kan vara anledning nu när tio år förflutit sedan det nya systemet med medaljer infördes att göra en utvärdering av erfarenheterna.

En komplettering av Nordstjärneorden med en medalj har särskilt efterfrågats från svenska beskickningschefer för att utdelas till utländska medborgare enligt samma handläggningsordning som gäller för sagda orden.

Yttrande från försvarsutskottet

Försvarsutskottet, som inhämtat överbefälhavarens syn på frågorna, har i sitt yttrande, FöU 1986/87:2 y, *bilaga 2*, framhållit att överbefälhavaren uttalat betänkligheter mot en minnesmedalj för beredskapstjänstgöring, bl. a. av praktiska skäl. Vad gäller medaljer för arbete i fredsbevarande verksamhet och särskilda krigsmannaförtjänster är ÖB positiv. Försvarsutskottet anser sig emellertid inte berett att tillstyrka bifall till de aktuella motionerna. De moderata ledamöterna har avgivit en avvikande mening i ärendet och tillstyrkt motionerna Fö315 och Fö321.

4. Kampanj för ett våldsfritt samhälle

Motionen

I *motion 1985/86:K411* av Gunilla André m. fl. (c), yrkande 1, föreslås att riksdagen skall ge regeringen till känna bl. a. att en landsomfattande kampanj mot våldet i samhället snarast bör komma till stånd. I en sådan kampanj bör statliga organ, landsting och kommuner samt fackliga och ideella organisationer samverka. Motionärerna anför att en våg av våldskultur sköljer över vårt land, och våldstendenserna, både i verkligheten och i kulturutbudet, blir alltmer råa och sadistiska. Våldet i skolorna ökar, och underhållningsvåldet har blivit allt vanligare och brutalare. Bl. a. därför måste åtgärder vidtas för att få till stånd en attitydförändring. Motionen tar även upp frågor om förhandsgranskning av videofilm.

Den 11 juni 1986 fick statsrådsberedningens framtidsgrupp i uppdrag att klarlägga samband och orsaker när det gäller våldet i samhället i vid mening. Uppdraget slutredovisades den 5 november. Gruppen har gjort en studie av hur våldet i vid mening utvecklats i Sverige. I studien ingår en sammanfattning av olika teorier kring våldets orsaker samt bedömningar av dess omfattning och innebörd i dag och i framtiden.

Mot bakgrund av den brottslighet och de ordningsproblem som förekom under midsommarhelgen 1986 uppdrog regeringen den 26 juni 1986 åt rikspolisstyrelsen och socialstyrelsen att skyndsamt utreda vissa frågor om brottslighet i samband med större helger. Rikspolisstyrelsen fick i uppdrag att utreda polisens verksamhet i syfte att förebygga brott och övervaka den allmänna ordningen i samband med större helger och allmänna festdagar.

Särskilt skulle tas upp frågan om våldet har blivit mer hänsynslöst än tidigare. I utredningsuppdraget ingick också att studera polisens arbetsmetoder för att komma till rätta med ordningsproblem vid fest- och campingplatser m. m. Av vitalt intresse var gällande bestämmelser om omhändertagande av berusade personer m. m., om tillfälliga omhändertaganden samt om beslag och förverkande av knivar och andra farliga föremål. Rikspolisstyrelsen skulle utvärdera dessa regelsystem samt utröna om behov fanns att skärpa eller förtydliga bestämmelserna. – Socialstyrelsen fick samtidigt i uppdrag att ta fram förslag till åtgärder inom socialtjänsten i syfte att förebygga oroligheter i samband med större helger. Båda utredningsuppdragen skulle slutredovisas till regeringen före årsskiftet.

Statsminister Ingvar Carlsson tog genom ett upprop "Nej till våldet" sommaren 1986 initiativ till bildandet av en förening till kamp mot våldet i samhället. Föreningen benämns "Tänk ett slag", och i denna ingår bl. a. ett antal allmänt kända kulturpersonligheter som samlats i ambitionen att bekämpa våldet och bidra till önskvärda attitydförändringar.

5. Valprogram i TV och radio

Motionen

I *motion 1985/86:K718* av Alf Svensson (c), yrkande 4, föreslås att riksdagen skall uttala sig om informationsfriheten för politiska partier. Motionären anser att Sveriges Radios behandling av de i riksdagen representerade partierna i de speciella valprogrammen knappast tillgodoser rimliga krav när det gäller informationsfriheten. Enligt motionären förutsätter valfriheten att partierna har likvärdiga möjligheter att nå ut med sitt budskap. I avtalet mellan staten och Sveriges Radio bör det skrivas in en likvärdighetsprincip.

Gällande regler, m. m.

Förhållandet mellan staten och Sveriges Radio/Sveriges Television regleras genom särskilda avtal. I dessa avtal finns övergripande föreskrifter om programverksamheten. Det ankommer på programföretagen att under beaktande av de givna reglerna ansvara för programsättning i vilken

statsmakterna inte har något inflytande. Avtal för perioden den 1 juli 1986–den 30 juni 1992 har träffats.

Enligt vad som inhämtats från Sveriges Television beträffande valinformationen i radio och TV är det brukligt att överläggningar äger rum mellan företrädare för de politiska partierna och programledningarna om uppläggning av debatter och fördelning av tider. Några egentliga avtal träffas inte eftersom det är de programansvariga cheferna som formellt ensidigt har att fatta beslut om programuppläggningen. Utöver de i riksdagen representerade partierna anordnades med hänsyn till informationsaspekter program även med företrädare för ett par mindre utanför riksdagen stående partier inför 1985 års val.

6. Tilläggsdirektiv till maktutredningen

Motionen

I *motion 1985/86:K812* av Lennart Pettersson m. fl. (s) föreslås att maktutredningen i tilläggsdirektiv ges i uppdrag att göra en belysning av effekterna på det svenska folkstyret av den fortgående internationaliseringen på masskommunikationernas, ekonomins och teknologins områden.

I motiveringen anser motionärerna att det är nödvändigt att en maktutredning värd namnet ägnar en betydande uppmärksamhet åt den faktor som kanske mer än något annat kan antas ge de grundläggande ramarna för den svenska demokratins fortsatta utveckling och därmed de svenska medborgarnas möjligheter att bestämma över sina egna förhållanden. Den alltmer ökade internationaliseringen inom näringslivet och det ökande ekonomiska beroendet av utlandet nödvändiggör ytterligare kartläggning. Motionärerna pekar också på förhållandena inom det kulturella området där en internationell masskultur tenderar att breda ut sig via TV-satelliter, vilket kan utplåna nationella särdrag. I övrigt hänvisas beträffande motiveringen till den tryckta motionen.

Maktutredningen

Sommaren 1985 tillsatte regeringen en utredning med uppgift att undersöka maktfördelning och demokrati i Sverige. Slutsatserna skall redovisas i en slutrapport. Maktutredningens direktiv är mycket omfattande (dir. 1985:36) och har av den forskargrupp som utsetts att leda maktutredningen sammanfattats i ett koncentrat på följande sätt:

Utredningen innebär en stor utmaning för svensk samhällsvetenskap. Uppdraget går ut på att söka besvara några av de mest centrala frågorna om dagens svenska samhälle: Vilka är de viktigaste maktresurserna i vårt samhälle och hur är de fördelade? Vilka resurser har de enskilda medborgarna att påverka samhällsförändringen? Vilket inflytande har olika grupper och kategorier av individer över sina levnadsvillkor? Hurudan är fördelningen av maktresurser och inflytande inom fyra centrala samhällsområden: näringslivet, organisationer, den offentliga sektorn och opinionsbildningen? Vilka möjligheter har de enskilda individerna att delta i beslutsprocesserna och att påverka vad som händer inom dessa områden? I vilken riktning

förändras fördelningen av maktresurser och inflytande i vårt samhälle? Förändras formerna för olika gruppers maktutövning och samverkan mellan olika maktgrupper så att medborgarnas möjligheter till insyn och kontroll ökar?

I en arbetsrapport från maktutredningen i maj 1986 redovisas hur utredningens arbete är upplagt i stort. Därav framgår att ett stort antal delundersökningar påbörjats. Dessa avser

- maktbegreppet
- makten över företagen
- makten över marknaderna
- makt och internationalisering
- makt och arbetsskador
- den offentliga förvaltningen
- makt och organisation
- kvinnorna i välfärdsstaten
- kvinnors makt och ekonomiska resurser
- beteendevetenskaperna och makten över tillvaron
- opinionsbildningsmakten
- medborgarskapets innebörd
- makten i det flerkulturella samhället
- svenska ledare
- makten på lokal nivå.

7. Kungaparets bröllopsfond

Motionen

I *motion 1985/86:K815* av Wiggo Komstedt (m) föreslås att riksdagen inhämtar kungaparets tillstånd till tillverkning och saluförande av ett särskilt jubileumsmärke och att riksdagen – efter vederbörligt tillstånd – uttalar sig för tillverkning och utgivande av sådana jubileumsmärken. I motiveringen anför motionären att kungaparets bröllopsfond är instiftad till förmån för handikappade barn. Ett sätt att bidra till fondens förstärkning kan vara att tillverka och saluföra märken med kungaparet i högtidsdräkt och individuella porträtt. Vinsten från försäljningen bör oavkortad gå till bröllopsfonden.

Utskottet

De nu aktuella motionerna gäller vissa speciella frågor inom utskottets ämnesområde.

I motion 1984/85:308 av Marianne Karlsson (c) föreslås att *nationaldagen den 6 juni* skall göras till helgdag.

Riksdagen antog år 1982 en ny lag om Sveriges flagga. I anslutning härtill utfärdade regeringen föreskrifter om de allmänna flaggdagarna, av vilka nationaldagen/svenska flaggans dag är en. Genom denna åtgärd kom nationaldagen även att få en författningsmässig reglering. I det utredningsarbete som föregick den nya lagstiftningen diskuterades inte frågan om att ge

nationaldagen karaktär av helgdag. Enligt utskottet ger de nuvarande förhållandena och formerna för firandet av nationaldagen tillräckligt utrymme för att, som motionären önskar, markera nationaldagens betydelse i det svenska samhället. Motionsyrkandet avstyrks.

I motion 1984/85:1549 av Owe Andréasson (s) föreslås att dagen för årsavslutningarna inom skolväsendet borde betecknas "*Kunskapens dag*" samt att den högtidlighålls genom att bli allmän flaggdag.

Utskottet vill erinra om att skolavslutningarna, som kan variera i tid mellan olika delar av landet och mellan olika skolformer, infaller nära inpå nationaldagen. Utskottet anser inte att det finns anledning att från riksdagens sida vidta några särskilda åtgärder. Motion 1984/85:1549 avstyrks.

I motion 1984/85:2321 av Lars G. Ahlström (m) föreslås att medlemmar i vissa båtklubbar skall få rätt att föra *tretungad flagga*. Som framgår ovan har frågor om den svenska flaggan nyligen varit föremål för ingående utredning genom den nya flagglagens tillkomst. Utskottet anser inte att rätten att föra tretungad flagga bör utvidgas i enlighet med motionärens önskemål. Motionen avstyrks.

Frågor om *medaljer till förtroendemän m. fl.* tas upp i fem motioner. I motion 1984/85:2327 av Birger Hagård (m) föreslås att det skall skapas en enhetlig ordning för handläggning av officiella medaljärenden samt att staten utvidgar användandet av medaljer som belöning åt förtroendemän m. fl. I motion 1985/86:K811 av Göthe Knutson (m) föreslås vidare att regeringen bör verka för instiftandet av en Nordstjärnemedalj.

Tre motioner har överlämnats till konstitutionsutskottet från försvarsutskottet, nämligen 1985/86:Fö314 av Birger Hagård (m), 1985/86:Fö315 av Gullan Lindblad (m) och 1985/86:Fö321 av Siri Häggmark (m). I motion Fö314 föreslås att en särskild minnesmedalj instiftas för beredskapstjänstgöring under åren 1939–1945. I motion Fö315 föreslås att det instiftas en minnesmedalj till svensk personal i fredsbevarande internationell verksamhet. I motion Fö321 föreslås vidare en medalj för särskilda insatser inom försvarsmakten. Försvarsutskottet, som inhämtat överbefälhavarens syn på frågorna, har i sitt yttrande, *bilaga 2*, framhållit att överbefälhavaren uttalat betänkligheter mot en minnesmedalj för beredskapstjänstgöring, bl. a. av praktiska skäl. Vad gäller medaljer för arbete i fredsbevarande verksamhet och särskilda krigsmannaförtjänster är ÖB positiv. Försvarsutskottet anser sig emellertid inte berett att tillstyrka bifall till de aktuella motionerna. De moderata ledamöterna har avgivit en avvikande mening i ärendet och tillstyrkt motionerna Fö315 och Fö321.

Riksmarskalksämbetet och Kungl. Maj:ts Orden, som beretts tillfälle att yttra sig över motion 1984/85:2327 av Birger Hagård (m), *bilaga 1*, har i ett gemensamt yttrande lämnat uppgifter om de nu förekommande medaljerna och deras användningsområden, m. m. I yttrandet anförs bl. a. att det förekommer viss information mellan riksmarskalksämbetet och statsministerns kansli när det gäller tilltänkta medaljförläningar. Enligt yttrandet bör emellertid en utvärdering göras beträffande det nya systemet med medaljer som infördes för tio år sedan i anslutning till att ordensväsendet ändrades. I yttrandet anförs vidare att det från svenska beskickningschefer framförts

önskemål om en komplettering av Nordstjärneorden med en medalj och att frågor i anslutning härtill övervägs inom utrikesdepartementet.

Som nyss framgått förekommer det samråd mellan statsministerns kansli och Kungl. Maj:ts Orden i anslutning till handläggning av förekommande medaljärenden. Enligt utskottets mening finns inte skäl att tillskapa en särskild instans för handläggning av medaljärenden, vilket förordas i motion 2327 av Birger Hagård. Vad gäller förslaget om ett utvidgat användande av medaljer som belöning åt förtroendemän m. fl. anser utskottet att det får ankomma på regeringen och Kungl. Maj:ts Orden att göra erforderliga bedömningar härvidlag. Det i motion K811 av Göthe Knutson (m) framlagda förslaget om inrättandet av en särskild Nordstjärnemedalj är också av den karaktären att det bör få ankomma på vederbörande organ att utan meningsyttring från riksdagens sida bedöma behovet och lämpligheten av ytterligare belöningstecken. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1984/85:2327 och 1985/86:K811.

Beträffande de tre av försvarsutskottet överlämnade motionerna delar utskottet den bedömning som försvarsutskottet gjort i sitt yttrande och avstyrker motionerna 1985/86:Fö314, 1985/86:Fö315 och 1985/86:Fö321.

Förslaget om en *kampanj för ett våldsfritt samhälle* läggs fram i motion 1985/86:K411 av Gunilla André m. fl. (c). I motionen, som väcktes under den allmänna motionstiden i januari 1986, förordas att det bl. a. tillskapas en särskild landsomfattande kampanj mot våldet i vilken såväl statliga organ som landsting, kommuner, fackliga organisationer och ideella organisationer bör samverka.

Utskottet delar motionärernas oro över den utveckling som beskrivits i motionen. Motionärerna fäster särskilt uppmärksamheten på behovet av ingrepp mot det våld som kommer till uttryck i videofilmsutbudet och det därav föranledda kravet på förhandscensur. Den del av motionen som gäller videocensur kommer utskottet att återkomma till i samband med behandlingen av den proposition som väntas i början av år 1987 som gäller förstärkt grundlagsskydd för yttrandefrihet.

Vad gäller förslaget om en särskilt organiserad kampanj mot våldsvågen får utskottet hänvisa till att en rad åtgärder redan vidtagits i sådant syfte. Det skall bl. a. erinras om statsrådsberedningens framtidsgrupp som har i uppdrag att försöka klarlägga samband och orsaker när det gäller våldet i samhället i vid mening. Nyligen lade gruppen fram resultatet av en sådan studie. I denna har utförligt redovisats en rad iakttagelser rörande rådande missförhållanden.

Som framgår av recitavsnittet har statsministern även tagit initiativ till bildandet av en särskild intresseförening med uppgift att arbeta mot våldstendenserna. I denna ingår ett stort antal kända kulturpersonligheter, som kan förväntas ha positiva bidrag att ge för opinionsbildningen mot våldet. Vidare har flera centrala myndigheter engagerats i detta arbete.

Utskottet får för sin del starkt understryka vikten av att samhället på alla sätt deltar i kampen mot våldet. Sålunda är aktiviteter inom föreningslivet, arbetsplatser, skolor, kyrkorna och barnomsorgen synnerligen betydelsefulla och värda stimulans från statsmakternas sida. Med det sagda får yrkande 1 i motion 1985/86:K411 anses besvarat.

I motion 1985/86:K718 av Alf Svensson, yrkande 4, föreslås att riksdagen skall uttala sig om *informationsfriheten för politiska partier i radio och TV*. Utskottet finner, mot bakgrund bl. a. av gällande avtal mellan staten och programföretagen, inte anledning till något uttalande från riksdagens sida, varför motionsyrkande 4 i motion 1985/86:K718 avstyrks.

I motion 1985/86:K812 av Lennart Pettersson m. fl. (s) föreslås att *maktutredningen i tilläggsdirektiv* skall ges i uppdrag att göra en belysning av effekterna på det svenska folkstyret av den fortgående internationaliseringen på masskommunikationernas, ekonomins och teknologins område, m. m. De frågor som tas upp i motionen är enligt motionärerna av stor betydelse för den svenska demokratins fortsatta utveckling och därmed de svenska medborgarnas möjligheter att bestämma över sina förhållanden.

Enligt utskottet är de direktiv maktutredningen har mycket vittgående, och de ger utrymme för utredning av de frågor som motionärerna tar upp. Som framgår av recitavsnittet har maktutredningen i en arbetsrapport i maj 1986 redovisat hur arbetet i utredningen är upplagt i stort. Därav framgår bl. a. att ett stort antal vetenskapliga undersökningar redan påbörjats. Av dessa är utredningar om "makt och internationalisering", "opinionsbildningsmakten" och "makten i det flerkulturella samhället" av särskild betydelse i detta sammanhang. Enligt utskottet finns mot bakgrund av det pågående utredningsarbetet inte anledning att från riksdagens sida föreslå tilläggsdirektiv till maktutredningen. Motion 1985/86:K812 avstyrks följaktligen.

Slutligen tas i motion 1985/86:K815 av Wiggo Komstedt (m) upp en fråga som gäller *kungaparets bröllopsfond*. Utskottet anser att det inte finns anledning till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen. Motionsyrkandet avstyrks sålunda.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *nationaldagen*

att riksdagen avslår motion 1984/85:308,

2. beträffande "*Kunskapens dag*"

att riksdagen avslår motion 1984/85:1549,

3. beträffande *tretungad flagga*

att riksdagen avslår motion 1984/85:2321,

4. beträffande *medaljer till förtroendemän, m. m.*

att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2327, 1985/86:K811, 1985/86:Fö314, 1985/86:Fö315 och 1985/86:Fö321,

5. beträffande *kampanj för ett våldsfritt samhälle*

att riksdagen förklarar motion 1985/86:K411 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

6. beträffande *informationsfriheten för politiska partier i radio och TV*

att riksdagen avslår motion 1985/86:K718 yrkande 4,

7. beträffande *maktutredningen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:K812.

8. beträffande *kungaparets bröllopsfond*
att riksdagen avslår motion 1985/86:K815.

Stockholm den 4 december 1986

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Sören Lekberg (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Ulla Pettersson* (s), Margitta Edgren (fp), Bo Hammar (vpk) och Kersti Gylling (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Särskilt yttrande

av Anders Björck, Hans Nyhage och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) som anför:

Utskottet behandlar i detta betänkande fem motioner som alla rör frågor om medaljer. I motion 1984/85:2327 av Birger Hagård tas upp frågan om behovet av att överföra alla medaljärenden till den existerande organisation som finns i Kungl. Maj:ts Orden. Regeringen utdelar bl. a. vissa medaljer till förtroendemän som innehaft ledande politiska funktioner. Kungl. Maj:ts Orden utdelar andra medaljer på i viss utsträckning samma belöningsgrunder.

Riksmarskalksämbetet och Kungl. Maj:ts Orden har i sitt yttrande till utskottet noterat ett ökande intresse för att förläna förtjänta personer utmärkelsetecken. Därför är det enligt yttrandet naturligt att man efterfrågar de belöningsformer som står till buds. Bland dessa är givetvis utmärkelsetecken från statschefen och regeringen de främsta. I yttrandet uttalas vidare att viss samordning är önskvärd bl. a. för att undvika "dubbleringar". Vi anser att – även om det redan nu förekommer visst informationsutbyte – man borde söka nya former för att förbättra detta.

Vad gäller förslaget om ett utvidgat användande av medaljer som belöning åt förtroendemän m. fl. anser vi i likhet med utskottet att det får ankomma på regeringen och Kungl. Maj:ts Orden att göra erforderliga bedömningar härvidlag. Vi anser att det finns anledning att följa frågan med stort intresse och ta initiativ mot bakgrund av vunna erfarenheter. Detta bör gälla såväl frågan om formerna för utdelande av officiella svenska belöningsmedaljer som en förändring av det svenska ordensväsendet som i dag begränsar utdelandet av svenska ordnar till utländska medborgare.

RIKSMARSKALKSÄMBETET

Till Riksdagens konstitutionsutskott

Riksdagens konstitutionsutskott har berett riksmarskalksämbetet och Kungl Maj:ts orden tillfälle att avge yttrande över motionen 1984/85:2327 av Birger Hagård (m) om belöningen av förtroendevalda m. fl.

Riksmarskalksämbetet och Kungl Maj:ts Orden får till besvarande härav gemensamt anföra följande:

H. M. Konungen delar ut fem medaljer: serafimermedaljen, H. M. Konungens medalj, medaljen Litteris et Artibus, Prins Eugen-medaljen och Prins Carl-medaljen.

Serafimermedaljen, som förlänas person som genom humanitär eller allmänt samhällsgagnande gärning gjort sig synnerligen förtjänt, utdelas sällan – endast tre personer har erhållit den under det senaste decenniet.

H M Konungens medalj förlänas såsom särskild utmärkelse eller inom hovet för lång och trogen tjänst. Under senare år har i genomsnitt 40–50 personer tilldelats medaljen årligen, flertalet har erhållit den såsom "särskild utmärkelse". Detta har gällt insatser på vitt skilda verksamhetsområden och avsett personer inom såväl offentlig som privat tjänst.

Medaljen *Litteris et Artibus* utdelas för litterära och konstnärliga förtjänster. Ca 4–8 personer per år brukar erhålla medaljen.

Förläningen av *Prins Eugen-* och *Prins Carl-medaljerna*, vilka utdelas för framstående konstnärlig gärning (bildkonstnärer, konsthantverkare och liknande) respektive för särskilt gagnande nationell eller internationell humanitär verksamhet, är enligt statuterna maximerad till ett fåtal personer per år.

Medaljärendena handhas av riksmarskalksämbetet, ej av Kungl Maj:ts Orden som motionären uppger.

Regeringen förfogar huvudsakligen över följande medaljer: medaljen "Illis quorum meruere labores", medaljen "För medborgerlig förtjänst" samt medaljen "För nit och redlighet i rikets tjänst". Av särskilt intresse i detta sammanhang är de två förstnämnda.

I samband med att utdelandet av ordnar till svenska medborgare upphörde uttalades att medaljerna "Illis quorum meruere labores" och "För medborgerlig förtjänst" inte längre skulle delas ut på grund av tjänst eller uppdrag. Däremot skulle medaljerna som dittills kunna användas för mer allmänna samhällsinsatser (prop 1973:91).

Medaljen "*För medborgerlig förtjänst*" har sedan 1975 – då den nya ordningen kom till – utdelats mycket sparsamt, enligt uppgift till sammanlagt sex personer, vilka verkat inom skilda områden men med en viss tonvikt på insatser inom näringslivet.

Inte heller medaljen "*Illis quorum meruere labores*" utdelas i någon större omfattning, en tendens till ökad utdelning kan dock urskiljas. Stor uppmärksamhet gavs för något år sedan förläningen av medaljen i 18:e storleken till ett antal kända förutvarande politiker. I övrigt utdelas medaljen för insatser på skiftande områden men med en klar tyngdpunkt på kulturella, vetenskapliga, välgörande och andra allmännyttiga ändamål.

Riksmarskalksämbetet kan notera ett ökande intresse för att förläna förtjänta personer utmärkelsetecken. Inom de flesta samhällen och kulturer har det funnits ett behov av att kunna symboliskt belöna människor. Detta står inte i strid med begreppen demokrati och jämlikhet. Därför är det naturligt att man efterfrågar de belöningsformer som står till buds och bland dessa är givetvis utmärkelsetecken från statschefen och regeringen de främsta.

Av det ovan anförda framgår att någon klar gränslinje mellan de olika medaljernas användningsområden inte föreligger. "Illis quorum" och "Litteris et Artibus" kan båda förlänas till konstnärer. Allmänna samhällsinsatser kan belönas med H M Konungens medalj, med "Illis quorum" eller med medaljen "För medborgerlig förtjänst". Det kan – med anledning av motionsyrkandet – påpekas att enstaka kommunalpolitiker erhållit Konungens medalj.

Att medaljerna helt eller delvis täcker samma verksamhetsområden behöver inte uppfattas som felaktigt, även om gränsdragningen mellan "Illis quorum" och "För medborgerlig förtjänst" verkar väl oklar. Det är naturligt att både statschef och regering vill ha möjlighet att belöna insatser utan begränsningar vad gäller den belönade insatsens område. Viss samordning synes dock önskvärd, bl. a. för att undvika "dubbleringar". Redan nu förekommer viss ömsesidig information om tilltänkta medaljförläningar mellan riksmarskalksämbetet och statsministerns kansli. Det finns skäl undersöka om inte ytterligare samverkan på detta område kunde komma till stånd. Överhuvudtaget kan det vara anledning att när nu tio år förflutit sedan det nya systemet med medaljer infördes göra en utvärdering av erfarenheterna. Om riksdagen och regeringen delar denna mening är riksmarskalksämbetet givetvis berett att medverka i en sådan översyn.

Slutligen kan nämnas att önskemål framförts, främst från svenska beskickningschefer, om en komplettering av Nordstjärneorden med en medalj att utdelas till utländska medborgare enligt samma regler och samma handläggningsordning som gäller för sagda orden. Denna fråga övervägs f. n. i utrikesdepartementet.

Stockholms slott den 16 december 1985

Sten Rudholm	Sven-Olof Hedengren
Riksmarskalk och Ordenskansler	Expeditionschef

Försvarsutskottets yttrande 1986/87:2 y

över motioner om instiftande av minnesmedaljer

Till konstitutionsutskottet

I yttrandet behandlas motionerna 1985/86:Fö314, Fö315 och Fö321 som alla innehåller förslag om införande av minnesmedaljer och som enligt beslut av försvarsutskottet överlämnas till konstitutionsutskottet med detta yttrande.

Motionerna

I motion Fö314 av Birger Hagård (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en särskild minnesmedalj för beredskapstjänstgöring åren 1939–1945. Motionären påminner om att det redan under år 1941 föreslogs i dagspressen att värnpliktiga, som under dåvarande politiska orostid fullgjort en lång och väl vitsordad beredskapstjänstgöring, borde få en särskild officiell minnesmedalj. Förverkligandet av detta skulle, anför han, utan tvivel i hög grad uppskattas av alla dem som med stora personliga uppoffringar bidragit till att trygga vårt lands neutralitet under andra världskriget.

Motion Fö315 av Gullan Lindblad (m) gäller förslag om en minnesmedalj till svensk personal i fredsbevarande internationell verksamhet. Motionären erinrar om att det i dag torde finnas nära 50 000 svenska män och kvinnor som har fullgjort internationell fredsbevarande tjänst. Militär personal i FN-tjänst kan, anför hon, tilldelas FN-medalj. Någon officiell utmärkelse att tilldelas personal i övrig internationell fredsbevarande tjänst finns däremot inte. Rättviseskäl talar enligt motionären för att man inför en svensk medalj för trogen fredstjänst. Den föreslås förlänas därav förtjänta personer som inte kan få FN-medaljen. Motionären ser också ett eventuellt behov av en variant att tilldelas den som utmärkt sig genom särskild rådighet eller tapperhet.

I motion Fö321 av Siri Häggmark (m) föreslås införande av en medalj för särskilda insatser inom försvarsmakten. Motionären erinrar om att det inte finns någon utmärkelse som kan tilldelas för särskilda förtjänster inom försvarsmakten i fredstid frånsett den för främst livräddning alltmer sällan utdelades medaljen "För berömliga gärningar". Det bör, anser hon, instiftas en utmärkelse, benämnd Kungl. Svärdsmedaljen i guld, att utdelas till militära befattningshavare inom svenska försvarsmakten, oavsett tjänstegrad, som belöning för särskilda krigsmannaförtjänster såväl under fred som i krig.

I alla tre motionerna föreslås att de föreslagna minnesmedaljerna administreras av Kungl. Maj:ts orden.

Yttrande

Över motionerna har överbefälhavaren yttrat sig. Beträffande den föreslagna minnesmedaljen för beredskapstjänstgöring åren 1939–1945 (Fö314) säger sig överbefälhavaren hysa all respekt för de många berömliga insatser som gjordes under beredskapsåren till gagn för vårt försvar och för freden i landet. Att efter den tid som förflutit sedan dess utdela den föreslagna medaljen torde dock enligt överbefälhavaren möta vissa administrativa hinder och eventuellt också problem i rättvisehänseende. Han vill emellertid med hänsyn till den goda saken inte avstyrka förslaget.

Överbefälhavaren tillstyrker tillkomsten av en medalj till svensk personal i fredsbevarande internationell verksamhet (Fö315). Han säger sig vara väl medveten om de många utmärkta insatser i internationell fredsbevarande tjänst som genom åren gjorts av svensk såväl militär som civil personal.

Även införandet av en medalj för särskilda krigsmannaförtjänster (Fö321) vinner överbefälhavarens stöd. Han delar motionärens uppfattning att det finns ett behov av att både i fred och i krig i form av en medalj eller annan utmärkelse kunna belöna särskilt förtjänt personal. Han påminner i sammanhanget om att försvarsmaktens tapperhetsmedalj endast utdelas för visad tapperhet i strid.

Försvarsutskottet

Försvarsutskottet hyser i likhet med motionären i motion Fö314 (m) och överbefälhavaren aktning för dem som med personliga uppoffringar fullgjorde beredskapstjänstgöring under andra världskriget och därigenom bidrog till att trygga vårt lands fred och frihet. Utskottet är dock inte berett att stödja motionärens förslag om att efter så lång tid instifta en särskild minnesmedalj.

Utskottet uppskattar också det arbete som svensk personal gjort och gör inom ramen för olika fredsbevarande insatser på det internationella planet. Ett handlande utöver det vanliga av anställda inom försvarsmakten är självklart likaså värt samhällets tacksamhet. Utskottet finner emellertid inte tillräckliga skäl för riksdagen att bifalla motionerna Fö315 (m) och Fö321 (m) om särskilda minnesmedaljer för sådana förtjänstfulla gärningar.

Stockholm den 2 december 1986

På försvarsutskottets vägnar

Lennart Blom

Närvarande: Lennart Blom (m), Olle Göransson (s), Åke Gustavsson (s), Kerstin Ekman (fp), Evert Hedberg (s), Ingvar Björk (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m), Iréne Vestlund (s), Gunhild Bolander (c), Christer Skoog (s), Barbro Evermo (s), Wiggo Komstedt (m) och Ingbritt Irhammar (c).

Avvikande mening

Lennart Blom, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser att sista stycket i utskottets anförande som börjar "Utskottet uppskattar" och slutar "förtjänstfulla gärningar" bort ha följande lydelse:

Utskottet uppskattar också det arbete som svensk personal gjort och gör inom ramen för olika fredsbevarande insatser på det internationella planet. Ett handlande utöver det vanliga av anställda inom försvarsmakten är självklart likaså värt samhällets tacksamhet. Utskottet anser sig böra tillstyrka att det för sådana förtjänstfulla gärningar införs särskilda minnesmedaljer. Motionerna Fö315 (m) och Fö321 (m) bör bifallas av riksdagen.